View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk
brought to you by CORE
provided by Institutional Repository of Vadym Hetman Kyiv National Economic University

Пирог О.В., д.е.н., проф.
Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів, Україна
Максимчук Я.С., к.е.н.
Національний університет
«Львівська політехніка», м. Львів, Україна

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ

Активізація процесів глобалізації, що відбувається останнім часом, викликає підвищену увагу науковців та практиків до проблем формування та використання механізмів управління цими процесами з метою підвищення їх раціональності та ефективності. У таких механізмах провідну роль займає такий суб'єкт як глобальне місто, яке виконує низку функцій. Одним з мотивуючих факторів, який визначає розвиток глобального міста, є інвестиції в людський капітал, оскільки пропонує високу оплату за високопродуктивну та креативну працю.

Метою дослідження є систематизація сучасних науково-методичних підходів до визначення сутності глобального міста та обґрунтування доцільності застосування системного підходу.

Здійснивши систематизацію сучасних науково-методичних підходів до визначення сутності «глобальне місто», дозволяє виділити основні підходи, що переважають на сьогоднішній день: економічний, політичний, ідеологічний, процесійний, логістичний та системний.

Найбільш поширеним є економічний підход, з позиції якого відомий англійський містобудівник, урбаніст та географ П. Холл визначає «глобальні міста» як «певні великі міста, в яких проводится абсолютно непропорційна частина найважливішого бізнесу в світі» [6]. П. Холл стверджує, що «економічне життя світу буде зосереджене в декількох великих інформаційних центрах», а саме: Лондон, Париж, Рандстад (Амстердам, Роттердам, Гаага і Утрехт) Голандія, Рейн-Рур (конгломерат міст у федеральній землі Північна Рейн-Вестфалія (Німеччина)), Москва, Нью-Йорк і Токіо. На думку П. Холла, глобальні міста – це міста інтенсивного приросту населення, централізованої політичної сили і основних комерційних, фінансових і транспортних функцій [6].

Економічний підхід розвиває Д. Хінан у науковій праці «Глобальні міста завтрашнього дня», в якій сформував та розкрив «феномен глобального міста» [7] та запропонував термін «глобальне місто» для урбаністичних досліджень. Він вбачав розвиток глобальних міст з позицій глобалізації та регіоналізації ТНК. З погляду Д. Хінана, ТНК створили потребу для глобальних міст як результат їх самоорганізації на регіональному рівні.

Р.Сміт [12] у своїх публікаціях стверджує, що «по суті, ідея того, що деякі міста діють як центри «висококонцентрованих команд» для глобалізації господарської діяльності, що надалі знайшли розвиток у наукових працях С. Сассена та Дж. Фрідмана, є особливою спадщиною, яка випливає з робіт С. Геймера [8])».

С. Геймер запропонував принцип відповідності, згідно з яким централізація управління в межах ТНК відноситься до централізації контролю в міжнародній економіці. С. Геймер стверджував, що поява ТНК сформувало тенденцію до прийняття рішень на високому корпоративному рівні з метою централізації в декількох ключових містах, тому світові основні міста – глобальні міста – мають стати основними центрами високорівневого стратегічного планування [8]. С. Геймер передбачив появу урбаністичної ієрархії з

централізацією високорівневого прийняття рішень в декількох ключових містах розвинених країн, оточених рядом регіональних субміст (міст - супутників).

У 1981 р. відомий американський вчений Р. Коєн у своїй статті «Новий міжнародний поділ праці, ТНК та міська ієрархія», підготовленої під час роботи в департаменті економіки при Новій школі соціальних досліджень, розвинув тези С. Геймера щодо розвитку глобальних міст. Р. Коєн запропонував радикально нове розуміння міських систем, основане на обширних даних про схеми (паттерни) ТНК, які локально мінливі, і передбачає їх (міські системи) радше глобальною, ніж національною павутиною з'єднання [1]. Він підкреслює домінування передових виробничих послуг в декількох ключових містах і зазначає, що «глобальні міста діють як центри корпоративного контролю та координації для нової міжнародної системи» [3]. Іншими словами, декілька глобальних міст здійснюють стратегічний контроль над глобальною економічною системою.

Паралельно з Р. Коєном у 1982 р. теорію глобального міста розвивали Дж. Фрідман та Г. Вульф, які стверджували, що «світові міста є центрами управління глобальної економіки» [5]. У 1986 р. Дж. Фрідман продовжує самостійно розвивати свою знамениту «світову ієрархію міст» після винаходу «напівперифері» І. Валлерстайна, який класифікував 30 міст світу за групами (1) як первинні або вторинні, та (2), які знаходяться або в ядрі, або в напів-периферії світової економіки з внутрішньою структурою домінування або субдомінування [4]).

С. Сассен у своєму неомарксистському дослідженні (1991 р.), яке стало кульмінацією її емпіричних досліджень, пов'язувала полі-вузлову світову економічну систему з такими глобальними містами, як Нью-Йорк, Лондон та Токіо в якості ключових міст у процесі глобалізації (а не урбанізації), що переважно поширилася по тріумвірату Північна Америка – Західна Європа – Азія. С. Сассен [11] виділила такі основні характеристики глобального міста:

−командно-контрольні точки в організації світової економіки;

−ключові місця та ринки для провідних видів промислової діяльності в поточному періоді, які надають фінансові та спеціалізовані послуги для фірм;

−основні ділянки виробництва для цих видів промислової діяльності, включаючи генерування інновацій.

Ці характеристики підкріплюють тезу «соціальної поляризації» С. Сассен – скорочення міста до двох популяцій: одна – все більш і більш (повноводна) збагачена, насичена, інша – загрузла в робочих місцях низького рівня обслуговування.

Ідеологічний підхід, який за думкою одного з найвизначніших європейських мислителів XX ст., французького соціолога та філософа, теоретика неомарксизму А. Лефевра, передбачає застосування терміну «глобальне місто» в межах ідеології маоїзму. А. Лефевр розвивав цю ідею з метою охарактеризувати глобальне місто як «центр сили» і «центр прийняття рішень, який не обов'язково збігається з капіталом» [9].

Процесійний підхід формується під впливом сучасних глобальних акцій та рухів. Так, у 1996 р. відомий американський соціолог іспанського походження М. Кастельс у своїх працях підкреслював, що сила глобального міста мобілізується через мережі глобалізації; основний акцент робить на глобальному ракурсі більше, ніж на місто як місце глобалізації [2]. Він розглядає глобальне місто не як місце (територію), а як процес. Це процес, який з'єднує сучасні послуги, центри виробництва та ринки в глобальну мережу.

В основу логістичного підходу закладена концепція формування різноманітних світових потоків. Так, розвиваючи ідеї Фрідмана у 2004 р. англійський професор географії П. Тейлор у своїй праці «Всесвітня міська мережа: глобальний міський аналіз» розпочав свої дослідження у сфері глобалізації та глобальних міст [13] та став одним із основних

ініціаторів створення групи Global and World Cities (GaWC). Основним твердженням, яке оголошене в якості основного фундаменту GaWC та на яке Тейлор акцентує увагу в наукових працях, є наступне: «Світ… є містом-центром світових потоків на відміну від більш звичного розуміння світу з кордонами» [12]. Це означає, що світова карта повинна бути сформованою на засадах сильних позицій міст і саме цим займається Тейлор та інші дослідники в GaWC.

Класифікація глобальних міст був викладений в GaWC Research Bulletin, в якому міста ранжуються на основі їх зв'язку за допомогою чотирьох «передових виробничих послуг»: бухгалтерський облік, реклама, банківська справа/фінанси і законодавство. Для класифікації міст за рівнями інтегрованості до світової мережі міст використовуються показники зв'язності.

Цей підхід підтримує та розвиває і американський урбаніст А. Ренн, один з редакторів журналу City Journal, основна місія якого – сприяти процвітанню сучасних міст в реаліях XXI століття. Ренн пропонує відмовитись від колишніх стереотипів та прийняти нові стратегії, основані на прогресивному плануванні, економічному та брендинг принципах. Глобальні міста він пропонує визначати на основі наступних факторів [10]:

1) надання спеціалізованих послуг для виробництва, який залишається особливо важливим, оскільки навички є спеціалізованими і підлягають кластеризації економіки; міста, які концентруються на цих функціях мають стійку конкурентну перевагу, особливо в дуже важливих сферах діяльності. Міста з високою концентрацією діяльності в цих сферах можуть генерувати виробництво та отримувати дохід значно вище середнього на одного працівника;

2) економічні гіганти, що є досить простим, але важливим поглядом, який просто відображає деякі показники міста, такі як, наприклад, ВВП;

3) міжнародний шлюз - це заходи, які показують важливість участі міста у міжнародних потоках людей і товарів. Прикладами можуть слугувати дані пасажирських та вантажних авіаперевезень;

4) політичний та культурний центр. Важливу відмінність, мабуть, тут потрібно зробити між центрами, які можуть бути великими, але насамперед національного або регіонального значення, та тими, які мають дійсно міжнародне значення. Наприклад, існує безліч медіа-центрів по всьому світу, але лише декілька з них віщують на глобальному рівні: BBC, CNN тощо.

Систематизація науково-методичних підходів до дефініції «глобальне місто» дозволило окреслити їх сукупність. Економічний підхід розглядає глобальне місто як таке, де концентруються економічні процеси та відбувається управління ними. У межах політичного підходу глобальні міста представлені в якості національних центрів, які направляють міжнародні сили та вплив у бік національних інтересів. Ідеологічний підхід передбачає погляд на місто як «центр сили» і «центр прийняття рішень, який не обов'язково збігається з капіталом або містом нації». В основу логістичного підходу закладена концепція формування різноманітних світових потоків.

Отже, ускладнення світових процесів та їх вплив на глобальні міста викликають необхідність застосування системного підходу до визначення сутності «глобальне місто». Системний підхід пропонує розглядати поняття глобального міста як сукупність пов'язаних елементів, які між собою взаємодіють на засадах холізму та емерджентності розвитку. При цьому, глобальне місто є підсистемою мегасистеми і тому має вхід та вихід, тобто представляє собою відкриту систему.

Список літературних джерел

1. Brenner N. The global cities reader. Urban reader series / N. Brenner, R. Keil. [Electronic resource]. - Access mode: http://www.loc.gov/catdir/toc/ecip0510/2005009601.html - The global cities reader. Urban reader series.
2. Castells M. The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process. – Oxford, 1989. – 408 p.
3. Cohen R.B. The new international division of labour, multinational corporations and urban hierarchy. Urbanization and Urban Planning in Capitalist Society. - Methuen, New York and London, 1981. -510, [287–315] p.
4. Friedmann J. The world city hypothesis / J. Friedmann // Development and Change. – 1986. - Vol. 17, Issue 1. – P. 69–83.
5. Friedmann J. World city formation: an agenda for research and action / J. Friedmann, G.Wolff // International Journal of Urban and Regional Research. – 1982. – Vol. 6, Issue 3. – P. 309–344.
6. Hall P. The World Cities. – London, World University Library, 1984. – 276, [104-106] p.
7. Heenan D.A. Global cities of tomorrow / D.A. Heenan // Harvard Business Review. – 1977. – Vol. 55. - P. 79–92.
8. Hymer S. The multinational corporation and the law of uneven development. - Economics and World Order. Macmillan, London, 1972. – 560, [113–140] p.
9. Lefebvre H. The urban revolution. - University of Minnesota Press, Minneapolis. 2009. – 224, [95-110] p.
10. Renn A.M. What is a Global City? / A.M. Renn. [Electronic resource]. - Access mode: http://www.newgeography.com/content/003292-what-is-a-global-city - New Geography. What is a Global city?
11. Sassen S. The Global City: New York, London, Tokyo. - Princeton University Press, Princeton, 2001. – 480, [20-38] p.
12. Smith R.G. Beyond the Global City Concept and the Myth of «Command and Control» / R.G. Smith// International Journal of Urban and Regional Research. – 2014. – Vol. 38 (1). – P. 98-115.
13. Taylor P.J. Specification of the World City Network / P.J. Taylor // Geographical Analysis. – 2001. – Vol. 33(2). – P. 181–194.

Попова А.О., студентка
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ В МІСТОБУДУВАННІ В УКРАЇНІ

Сьогоденний стан міст по всьому світі зазнає великих змін у стратегіях функціонування. Концепція «Смарт-сіті» є новим рухом, баченням, стратегією і ідеологією сучасного світу, реалізація якої дає змогу підвищити рівень якості життя населення. Зарубіжний досвід відображає важливість підходів до розвитку та вдосконалення стану міст. Концепція «Смарт-сіті» зосереджена на основних напрямках функціонування міста, впровадженні технологій, які будуть слугувати народу.